

Meerjarenaafspraken OCW-HBO-raad

Meerjarenafspraak tussen de minister van OCW en de HBO-raad ter uitvoering van ‘Het Hoogste Goed’, strategische agenda voor het hoger onderwijs - onderzoek- en wetenschapsbeleid.

Preambule

Dit document legt de meerjarenafspraak vast tussen de HBO-raad en de minister van OCW over het vergroten van het studiesucces in en de kwaliteit van het hoger beroepsonderwijs. Deze meerjarenafspraak heeft betrekking op de periode 2008-2011, met op onderdelen ambities tot en met 2014.

Eind 2007 heeft de minister van OCW ‘Het Hoogste Goed’ uitgebracht, de strategische agenda voor het hoger onderwijs- onderzoek en wetenschapsbeleid. Eerder dat jaar hebben de HBO-raad en de VSNU hun eigen beleidsagenda’s gepresenteerd, waarin het bevorderen van onderwijskwaliteit en een meer ambitieuze studiecultuur centraal staan.

‘Het Hoogste Goed’ wil initiatieven tot het vergroten van het studiesucces een steun in de rug geven (Kamerstukken II 2007-2008, 31288, nr. 1). Daartoe stelt de minister van OCW de hogescholen extra publieke middelen beschikbaar op grond van een meerjarenafspraak. Dit document werkt deze meerjarenafspraak nader uit.

1 Ambities

De hogescholen en de minister zijn het erover eens dat het studiesucces van studenten en de kwaliteit van het onderwijs verder moeten worden verhoogd. Door het maken van meerjarenaafspraken met de minister willen de hogescholen een antwoord geven op de vraag om de kwaliteit van de afgestudeerden verder te verhogen.

Daarnaast zien de minister en de hogescholen een belangrijke rol voor het hbo weggelegd om bij te dragen aan de groei van het aantal hoger opgeleiden in Nederland. Hogescholen zijn al decennia lang dé toegangspoort tot het hoger onderwijs. Honderdduizenden Nederlanders – autochtoon en allochtoon – hebben via het hbo, vaak als eerste in het gezin, een stap kunnen zetten op de maatschappelijke ladder. De hogescholen hechten aan deze emancipatoire rol van het hbo, en willen ook in de toekomst deze rol blijven vervullen. Daar komt bij dat de arbeidsmarkt blijft vragen om meer hoger opgeleiden. Zonder een verdere groei van het hbo zal binnen afzienbare termijn een tekort aan hoogopgeleide kenniswerkers ontstaan.

Dat plaatst de hogescholen wel voor een moeilijke uitdaging. Want hoe kunnen zij aan méér studenten met een steeds meer gevarieerde achtergrond het perspectief bieden op een succesvolle opleiding en tegelijkertijd de kwaliteit van afgestudeerden verder versterken? De hogescholen hebben kunnen constateren dat instromende studenten in toenemende mate deficiënties hebben op cruciale terreinen; er zijn met name bij mbo'ers en havisten kennishiaten bij de vakken rekenen/wiskunde en Nederlands.

De hogescholen en de minister zijn er van overtuigd dat dit om een gedifferentieerde aanpak vraagt. Meer dan thans mogelijk is zullen de hogescholen een gevarieerd aanbod aan opleidingen moeten bieden die aansluiten bij de diverse doelgroepen die aan een hogeschool gaan studeren. Zij moeten structuur bieden voor hen voor wie de stap naar het hbo niet vanzelfsprekend is, en uitdaging bieden voor degenen die méér willen halen uit de opleiding. Daarbij is het uitgangspunt dat de versterking van de kwaliteit in al die varianten voorop staat. Goede docenten maken hier alle verschil. Ruimte voor een sterke professionele cultuur onder docenten is de sleutel tot onderwijsverbetering.

Het propedeusejaar vervult daarin een belangrijke rol in het studiesucces van de student. Hogescholen hebben in de afgelopen jaren over de volle breedte van het hbo reeds het bindend studieadvies ingevoerd. Dit heeft reeds bijgedragen tot een eerdere en betere verwijzing van studenten in en na het eerste studiejaar. Dat laat onverlet dat de drie functies van de propedeuse - oriënteren, selecteren en verwijzen - nog beter tot uitdrukking kunnen komen zodat de onderwijsloopbaan van studenten tijdig kan worden bijgestuurd.

Die ambitie kan alleen worden waargemaakt als ook de regering een substantiële bijdrage levert. Het kabinet zal zich – in het verlengde van het advies van de Commissie Doorlopende Leerlijnen –

inspannen om het niveau van de instromende studenten te verhogen. Naast maatregelen die gericht zijn op de middellange termijn zijn daarbij voorzieningen die reeds op korte termijn effect ressorteren noodzakelijk.

De hogescholen zullen voor velen de springplank moeten blijven tot een succesvolle maatschappelijke carrière. De meerjarenafspraken omvatten afspraken voor de gehele branche. Dat betekent dat hogescholen afhankelijk van hun aard, opleidingsaanbod en missie op sommige onderdelen doelstellingen kunnen hebben die er toe leiden dat zij boven of onder de hieronder gestelde ambities uitkomen. Dat laat onverlet dat de hogescholen in gezamenlijkheid de onderstaande afspraken willen realiseren.

Meerjarenafspraken:

1 de functie van de propedeutische fase te versterken

In een zo vroeg mogelijk stadium gedurende de propedeuse zullen hogescholen bekijken of de student bij de voor hem of haar best passende opleiding studeert (matching/vroege binding), zodat hogescholen succesvoller kunnen doorverwijzen. De instroom, doorstroom, verwijzing en uitval (uit het hbo-bestel) zal worden gemonitord. Vanwege de oriënterende, selecterende en verwijzende functie van de propedeuse zullen hier geen streefwaarden aan worden gekoppeld.

2 het studiesucces te verhogen

De hogescholen zullen zich inspannen om het rendement van studenten in de post-propedeutische fase te verhogen. Van het cohort dat met de postpropedeutische fase start in 2008/2009, heeft 90% van de studenten in 2012/2013 de studie afgerond. Ter vergelijking: van de studenten die in 2001 met de postpropedeutische fase begonnen, behaalde 77% in 2006 het diploma.

3 Kwaliteit van de instroom

Voor het kunnen realiseren van een structurele verhoging van het studiesucces is onder meer het nader te operationaliseren beleid van de bewindslieden met betrekking tot de doorlopende leerlijnen rekenen & taal van grote betekenis als onderdeel van het beleid tot verhoging van de kwaliteit van de instroom. Dat vergt verhoging van het niveau van het taal- en rekenonderwijs in alle sectoren. Heldere referentieniveaus voor rekenen/wiskunde en taal worden in augustus 2010 verankerd in de wetgeving. Wettelijke verankering per 2010 betekent dat voor de komende jaren maatregelen nodig zijn (extra leertijd, inhaalacties, differentiatie, etc) om deficiënties ten aanzien van taal en rekenen van toekomstige hbo-studenten weg te werken. De bewindslieden van OCW nemen het initiatief tot het maken van afspraken hierover – voor 1 oktober 2008 – met de HBO-raad, VSNU, VO-raad en MBO-raad. De effecten daarvan dienen in elk geval bij de instromende studenten in 2010 tot een aantoonbare versterking van de reken- en taalvaardigheid te leiden.

4 het onderwijsaanbod meer te differentiëren

De hogescholen zullen meer inspelen op de gevarieerde instroom door meer differentiatie aan te brengen in het onderwijs. In 2014 neemt 10% van de bachelorstudenten deel aan opleidingstrajecten (zoals honours programma's), die aanmerkelijk meer van studenten vragen dan gemiddelde opleidingsprogramma's.

5. de kwaliteit van de docenten verder verhogen

Voor veel hbo-docenten geldt dat hun scholingsniveau verhoogd moet worden en dat zij meer ervaring moeten opdoen met het doen van onderzoek in kenniskringen. In het convenant LeerKracht van Nederland is afgesproken dat hogescholen er naar streven dat 70% van de docenten in 2014 over een mastergraad beschikt (is nu 50%). Afhankelijk van het profiel van de hogeschool zullen sommige hogescholen boven en andere onder deze norm zitten. Daarnaast is in het convenant afgesproken dat hogescholen ernaar zullen streven dat in 2017 10% van de docenten beschikt over een PhD dan wel in een promotietraject participeert.

2. Lerende aanpak

De ambities voor het hoger onderwijs zijn hoog. Van de hogescholen en de universiteiten worden aanzienlijke inspanningen verwacht om deze ambities ook daadwerkelijk te halen. Instellingen worden daarbij in de gelegenheid gesteld om een werkwijze te kiezen die past bij hun eigen profiel. Factoren die studiesucces en onderwijskwaliteit beïnvloeden blijken immers vaak per opleiding, onderwijsconcept en instelling te verschillen. Uitwisselen van ervaringen kan instellingen helpen bij het kiezen van de juiste aanpak. Het in beeld brengen van goede en slechte voorbeelden kan het inzicht in 'wat werkt' en 'wat werkt niet' vergroten. Er is op dit moment nog te weinig *evidence* beschikbaar om een aanpak te kiezen die 'geheid' succes zal hebben. Het gaat om complexe onderwerpen waarbij niet één of twee duidelijke oplossingen voorhanden zijn. Om instellingen te ondersteunen zal de HBO-raad zorgen voor jaarlijkse uitwisseling van 'practices' tussen hogescholen.

Bij het in beeld brengen van de resultaten is het ook zaak oog te hebben voor factoren waar instellingen nauwelijks tot geen grip op hebben zoals de thuis-/privé-situatie van studenten, de voorbereiding van studenten in het toeleverend onderwijs, de hoogte van de studiefinanciering en het werken door studenten naast de studie. Deze lerende aanpak kan ook nieuwe en betere indicatoren opleveren om de voortgang van de ambities te volgen.

Op basis van de ervaringen tot nu toe, kan geconcludeerd worden dat voor het bereiken van de ambities, inzet nodig is op:

- een goede aansluiting tussen voorbereidend hoger onderwijs en hbo met ruimte voor selectie en verwijzing in het eerste jaar;
- meer differentiatie tussen en binnen opleidingen (veeleisend voor de uitblinkers, inspirerend voor iedereen, structurerend voor de achterblijvers);
- méér en blijvende inzet van lectoraten en kenniskringen in de kern van het onderwijsproces;
- stimulering van de kennisgemeenschap (kleinschaligheid en nieuwe vormen van binding).

De HBO-raad en de minister voeren jaarlijks overleg over de voortgang van de meerjarenaafpraak, o.a. aan de hand van de monitorgegevens. De HBO-raad werkt mee aan de levering van de benodigde monitorgegevens.

3. Monitoring

Over de voortgang van de ambities wordt vanaf 2008 jaarlijks verslag gedaan in het document Kennis in Kaart op basis van de volgende indicatoren:

- 1 Studie-uitval (uit ho) in de propedeuse
- 2 Rendement van studenten in de postpropedeutische fase na vier jaar (bron: 1-cijfer-HO)
- 3 Aantal studenten dat na het propedeutisch examen alsnog uitvalt uit het hoger beroepsonderwijs
- 4 Percentage studenten dat méér dan het reguliere bachelorprogramma studeert

Vanaf 2010 worden deze cijfers ook per hogeschool gepubliceerd (waar mogelijk een nulmeting in 2008), voor zover dat nu nog niet gebeurd.

Achtergrondvariabelen (onderwijscontext).

1. Studietijd en contacturen (in samenhang):
 - gemiddeld tijdsbesteding aan studiegerelateerde activiteiten in uren per week (perceptie student, bron: studentenmonitor);
 - gemiddeld aantal uren per week/“contacturen instelling” (perceptie student, bron: studentenmonitor);
 - docent/studentratio (bron: 1-cijfer- HO/RAHO/WOPI/tijdbestedingonderzoek).
 - Lector/studentratio (bron idem)
2. Het percentage van de studenten dat als zeer gemotiveerd kan worden beschouwd (bron: Studentenmonitor).

3. Het aandeel 'goed' en/of 'excellent' scores op aspecten uit de accreditatierapporten (bron: NVAO).
4. Het aantal opleidingen dat de NVAO een bijzonder kenmerk of een kenmerk van bijzondere kwaliteit heeft toegekend (bron: NVAO).
5. Het opleidingsniveau van hbo-docenten (bachelorniveau, masterniveau, gepromoveerd).

Vanaf 2010 worden deze cijfers ook per hogeschool gepubliceerd (waar mogelijk een nulmeting 2008).

Deze achtergrondvariabelen zijn relevant, maar er is geen sprake van een één op één relatie met de kwaliteit van het onderwijs. Deze indicatoren moeten in samenhang gezien worden en ingebed in een kwalitatief oordeel.

Om een zo objectief mogelijk inzicht te krijgen in de inspanningen van de hogescholen om aan realisatie van de ambities bij te dragen zal de Inspectie van het onderwijs worden gevraagd in 2010 een (steekproefsgewijs) evaluatieonderzoek te doen. Uiteraard zal het karakter en de uitvoering van dit onderzoek moeten passen binnen de wettelijk geregelde taken en bevoegdheden van de inspectie.

4. Financieringsvoorwaarden

- De inspanningen van de hogescholen om het studiesucces te vergroten, zullen voor een belangrijk worden gefinancierd uit de huidige lump sum. De enveloppemiddelen zijn daarbij een noodzakelijke steun in de rug.
- In 2011 zal de minister van OCW besluiten of de toevoeging van de extra middelen aan de lumpsum van de hogescholen onder de noemer van deze meerjarenafspraak wordt voortgezet. Bepalende factor voor dit besluit is de mate waarin voldoende voortgang is geboekt met het realiseren van de streefwaarden in deze afspraak in relatie tot de inspanningen van de hogescholen.

5. Rol van partijen

- De HBO-raad bevordert medewerking van de hogescholen aan de ambities in deze meerjarenafspraak, draagt zorg voor jaarlijkse uitwisseling van goede voorbeelden (in de vorm van o.a. conferenties), werkt mee aan de jaarlijkse monitoring van de voortgang van het realiseren van de ambities en draagt zorg voor een tussenrapportage eind 2010, waaruit blijkt

welke inspanningen de hogescholen hebben geleverd om de ambities te bereiken. De HBO-raad rapportage richt zich vooral op ‘het verhaal achter de cijfers’: wat werkt wel en niet, wat zijn goede voorbeelden, verschillen per (groep van) hogescholen, etc.;

- OCW ondersteunt de inspanningen van de hogescholen met extra investeringen. OCW zal zich inspannen om de extra middelen die indicatief vanaf 2009 zijn gereserveerd op de aanvullende post van het rijk feitelijk te doen belanden in de rijksbijdrage voor de hogescholen. Daarnaast zal OCW zich inspannen om, indien nodig, te voorzien in faciliteiten in wet- en regelgeving die een bijdrage kunnen leveren aan het behalen van de gedeelde ambities.

6. Financiële paragraaf

A. Beschikbare enveloppemiddelen voor de meerjarenaafspraken

a.	Minder uitval en kwaliteitsimpuls	6.667	20.000	33.333	43.333	43.333
----	-----------------------------------	-------	--------	--------	--------	--------

B. Beschikbare middelen die samenhangen met de ambities zoals neergelegd in ‘Het hoogste goed’.

HBO		bedrage x € n 1.000				
1. Ambitieuze studiecultuur		2008	2009	2010	2011	2012
Enveloppemiddelen Coalitieakkoord (CA):						
a.	Kwaliteitsverbetering docenten (verhoging scholingsgraad)	3.000	5.000	10.000	10.000	10.000
b.	Verhoging studierendement niet-westerse allochtone studenten	4.000	8.000	12.000	17.000	17.000
c.	Excellentie in onderwijs: binnen- en buitenlandse talent (versterken opleidingen)			5.333	15.333	15.333
	<i>Subtotaal Enveloppemiddelen CA</i>	<i>13.667</i>	<i>33.000</i>	<i>60.666</i>	<i>85.666</i>	<i>85.666</i>
Middelen uit eerdere begrotingen (Oud):						
a.	Kwaliteitsverbetering docenten (promotievouchers hbo-docenten)	6.638	5.138	5.138	5.138	5.138
b.	Middelen versterking kenniseconomie (Voorjaarsnota 2006) **	52.507	80.631	114.544	114.544	114.544
c.	Middelen beroepskolom **	11.467	9.859	9.859	9.859	9.859
d.	<i>Excellentie in onderwijs: binnen- en buitenlandse talent (HSP) *</i>	<i>5.000</i>	<i>5.000</i>	<i>5.000</i>	<i>5.000</i>	<i>5.000</i>
e.	<i>FES: Excellentie in onderwijs **</i>	<i>10.000</i>	<i>10.000</i>	<i>15.000</i>	<i>15.000</i>	
	<i>Subtotaal Oud</i>	<i>70.612</i>	<i>95.628</i>	<i>129.541</i>	<i>129.541</i>	<i>129.541</i>
	<i>Subtotaal Enveloppemiddelen CA + Oud</i>	<i>84.279</i>	<i>128.628</i>	<i>190.207</i>	<i>215.207</i>	<i>215.207</i>

* Middelen hebben betrekking op het gehele hoger onderwijs

** Deze budgetreeks is (nog) niet gecorrigeerd voor loon- en prijsbijstellingen

2. Verbinding onderwijs & arbeidsmarkt		2008	2009	2010	2011	2012
	Enveloppemiddelen Coalitieakkoord (CA):					
a.	Nieuwe HBO-masters	5.000	10.000	10.000	20.000	20.000
b.	Ondernemerschap (matching EZ)			7.500	7.500	
	<i>Subtotaal Enveloppemiddelen CA</i>	<i>5.000</i>	<i>10.000</i>	<i>17.500</i>	<i>27.500</i>	<i>20.000</i>
	Middelen uit eerdere begrotingen (Oud):					
c.	Erkenning van verworven competenties	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000
	<i>Subtotaal Oud</i>	<i>5.000</i>	<i>5.000</i>	<i>5.000</i>	<i>5.000</i>	<i>5.000</i>
	<i>Subtotaal Enveloppemiddelen CA + Oud</i>	<i>10.000</i>	<i>15.000</i>	<i>22.500</i>	<i>32.500</i>	<i>25.000</i>
3. Benutting van onderzoeksresultaten		2008	2009	2010	2011	2012
	Enveloppemiddelen Coalitieakkoord (CA):					
a.	Praktijkgericht onderzoek hbo (Raak + Lectoren en kenniskringen)		3.000	12.500	12.500	20.000
	<i>Subtotaal Enveloppemiddelen CA</i>		<i>3.000</i>	<i>12.500</i>	<i>12.500</i>	<i>20.000</i>
	Middelen uit eerdere begrotingen (Oud):					
b.	Raak	11.300	11.300	11.300	11.300	11.300
c.	Lectoren en kenniskringen	50.585	50.585	50.585	50.585	50.585
	<i>Subtotaal Oud</i>	<i>61.885</i>	<i>61.885</i>	<i>61.885</i>	<i>61.885</i>	<i>61.885</i>
	<i>Subtotaal Enveloppemiddelen CA + Oud</i>	<i>61.885</i>	<i>64.885</i>	<i>74.385</i>	<i>74.385</i>	<i>81.885</i>
		2008	2009	2010	2011	2012
	Totaal Enveloppemiddelen CA	18.667	46.000	90.666	125.666	125.666
	Totaal Oud	137.497	162.513	196.426	196.426	196.426

De minister zal verder in het kader van het Convenant LeerKracht van Nederland extra middelen beschikbaar stellen ter ondersteuning van het streven naar meer docenten met respectievelijk een mastergraad en de PhD-graad in het hbo.